

Baltian, Puolan ja muiden toisen maailmansodan jälkeen itäiseen Eurooppaan syntyneiden sosialististen valtioiden kanssa. Kääntäjän jälkisanat sen sijaan muistuttavat, että vaikka esimerkiksi vuoden 1905 hallinnollisten uudistusten vaikutukset jäivät Venäjällä vähäisiksi, Suomessa eduskuntaudistuksella oli merkittävä vaikutus

maamme historiaan. Tämä ja useat muut esimerkit osoittavat, että Suomella oli erityinen asema osana Venäjän imperiumia, millä oli kauaskantoisia seurauksia vallankumouksen pyörteissä.

**Riikkamari Muhonen**

## Samettidiktatuurin eri kasvot

**Anna-Lena Laurén: *Sammetsdiktaturen*. Helsingfors: Förlaget, 2021. 185 s. ISBN: 978-952-333-367-3.**

**Anna-Lena Laurén: *Samettidiktatur*. Suomentanut Kaisa Sivenius. Helsinki: Teos, 2021. 192 s. ISBN: 978-952-363-149-6.**

Samettidiktatur – venäjäksi *barhatnaja diktatura* – on sana diktatuurille, josta pyritään antamaan pehmeä ja silkkinen vaikutelma, mutta joka todellisuudessa on kova ja sortava. Samettidiktatur olisi ehkä sopiva sana kuvaamaan muutaman vuosikymmenen takaista Venäjää, mutta viime aikoina Venäjä on kuoriutunut silkistä ja siitä on tullut yhä julmempi yhteiskunta. Kreml pitää tiettyjä järjestöjä ja yksityishenkilöitä uhkana Venäjälle ja estää heitä toimimasta; aktivisteja vangitaan, sakotetaan, leimataan ”ulkomaalaisiksi agenteiksi” ja niin edelleen. Samaan aikaan kansalaisyhteiskunta Venäjällä on vahvistunut ja protestit vaalivilppiä, vallan väärinkäyttöä ja ympäristön tuhoamista vastaan lisääntyvät koko ajan. Nämä kaksi prosessia ja se, miten ne vaikuttavat toisiinsa, ovat *Dagens Nyheterin* ja *Hufvudstadsbladetin* Venäjänkirjeenvaihtaja Anna-Lena Laurénin kirjoittaman *Samettidiktaturin* teemana.

Kirja sisältää neljä osaa: ”Valtio ja yhteiskunta”, ”Kielen mahti”, ”Totuus ja vastarinta” sekä ”Samettidiktaturit järkkäyvät”. Ensimmäinen osa käsittelee korkeassa virassa olevia venäläisiä poliitikkoja. Toinen osa kertoo Venäjän arkielämän erikoisuuksista. Kolmas osa nostaa esille ihmisiä, jotka vastustavat nykyistä valtaa. Neljäs ja viimeinen osa on yhteenveto, jossa Laurén kertoo urastaan kirjeenvaihtajana Venäjällä ja pohtii samettidiktatuurin heikkouksia ja rajoituksia. Viimeinen osa alkaa koronapandemian alusta ja kuvaa sitä, miten Kreml ei ollut valmis vastaamaan koronaviruksen kaltaiseen uhkaan. Putin yritti vetäytyä syrjään ja siirtää vastuun pandemian käsittelystä alueellisille kuvernööreille, ja niin tehdessään hän näyt-

täytyi kansan edessä neuvottomana ja vailla suuntaa. Autoritaarista valtiota voi johtaa vain uhkailemalla ja kieltämällä, joustavuutta siltä ei löydy. Venäjä ja samankaltaiset valtat ”tykkäävät” ulkoisista ja sotilaallisista uhkista, sillä autoritaarisen vallan välineet on sopeutettu sen kaltaisiin ughiin. Koronapandemian jälkiseurauksia Kremlin propaganda ei voinut kuitenkaan ehkäistä. Kiellot ja uhkaukset eivät tehoa taistelussa viruksia vastaan. Pandemiatilanteessa tarvitaan hyvin toimiva terveydenhuolto, jolla on riittävät resurssit, pätevä julkinen hallinto ja ennen kaikkea luottamusta kansan ja vallanpitäjien välillä – eli sellaisia asioita, jotka Putinin vallan aikana ovat heikentyneet. Kirjan julkaisun jälkeen (ruotsinkielinen alkuperäisteos kirjasta julkaistiin tammikuussa vuonna 2021 ja suomenkielinen käännös julkaistiin saman vuoden maaliskuussa) Kreml on tiukentanut otettaan yhä enemmän, kohteenaan etenkin kansalaisjärjestöt, lehdistö sekä opposition Aleksei Navalnyi ja hänen työnsä.

Kirjan toinen osa, ”Kielen mahti”, ei kerro venäjän kielestä sinänsä vaan venäläisestä kommunikointityylistä ja keskustelukulttuurista. Tässä osassa Laurén käsittelee kirjassa muuallakin toistuvaa aihetta, nimittäin sanomatta jätetyn merkitystä Venäjällä. Yhteiskunta, jossa ei ole ollut sananvapautta, kehittää kyvyn välittää ajatuksia ja ideoita lausumatta niitä ääneen. Esimerkki tästä on hiv. Miksi kuormittaa perhettä ja ystäviä kertomalla heille, että olet hiv-positiivinen, kun voit hiljaa toivoa, että he saavat sen selville itse (ja jatkavat vaikenemista)? Elämää helpottaa, että vaikeat asiat jäävät sanomatta.

Luvuissa politiikasta ja vallasta sanomatta jätetyt asiat ovat tärkeitä Venäjän historiakeskustelussa, etenkin keskustelussa Neuvostoliiton historiasta. Joistakin asioista ei yksinkertaisesti puhuta. Putinin hallintojärjestelmä (kuten Neuvostoliittokin) etsii yhä enemmän legitimitteettiä toisen maailmansodan voitosta. Ja niin kuin Neuvostoliitossa sen viimeisinä vuosikymme-

ninä, voitto (venäjäksi *pobeda*) on Venäjällä melkein pyhä. Jotta voittoa ei tahrata, on tabu puhua Neuvostoliiton ja Stalinin rikoksista omaa kansaa ja naapurimaita vastaan. Esimerkki tästä on Juri Dmitrijevi, joka tutkii 1930-luvun NKVD:n etnisten puhdistusten uhreja Sandarmohissa, Karjalassa. Hän on 1990-luvulta asti kerännyt materiaalia NKVD:n arkistoista ja tehnyt omia kaivauksiaan Sandarmohissa, jossa NKVD ampui poliittisia vankeja. Tästä syystä NKVD:n seuraaja FSB on syyttänyt Dmitrijeviä keksitystä lapsipornorikoksesta. Kun Dmitrijevi oli vaiennettu, FSB aloitti kaivaukset samalla paikalla tarkoituksenaan löytää neuvostoliittolaisia uhreja, jotka Suomen armeija olisi ampunut. Todisteita suomalaisten ampumista uhreista ei löytynyt. FSB:n ja Kremlin logiikka lienee se, että jos Sandarmohissa olisi neuvostoliittolaisia sotilasvainajia, ei voisi sanoa, että Stalin oli poikkeuksellisen paha. Silloin kaikki valtiot näyttäytyisivät samanlaisina, niin Suomi kuin Neuvostoliittokin. Epäoikeudenmukaisilla ver-

tauksilla, vaientamisilla ja ”whataboutismilla” Putinin hallinto estää yhteiskunnallista keskustelua Neuvostoliiton historiasta ja rikoksista sekä siitä, mitä niistä tulisi oppia.

*Samettidiktatuuri* sisältää monia tarinoita Venäjän arkielämästä. Tässä tyyllilajissa Laurén on mestari, ja hän on erittäin suosittu niin Ruotsissa kuin Suomessakin. Hän kirjoittaa flirttailusta lähikaupassa, bussikuskeista, jotka eivät kerro missä bussi on (ja muista matkustajista, jotka tulevat apuun) sekä itsensä (ja tyttärensä) kokemuksista ankarista urheilu- ja šakkivalmentajista. Tarinat piristävät lukukokemusta, mutta niiden suuri määrä ja kirjan lyhyet kappaleet tekevät *Samettidiktatuurista* kirjan, joka ei paneudu kovin syvälle käsittelemisiin aiheisiin. *Samettidiktatuuri* on silti mielenkiintoinen kirja, jossa on paljon kiinnostavia havaintoja ja tietoa sekä Venäjän vallanpitäjästä että arkielämästä.

**Gustaf Olsson**

---

## Tšekkiläinen väitös taistolaisista

**Barbora Skálová. *Na čí straně stojíš? Radikální levice v poválečném Finsku – fenomén marxismu-leninismu v zemi mimo východní blok. Disertační práce. Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Univerzita Karlova, 2021. 170 s.***

Prahan Kaarlen yliopiston yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa hyväksyttiin vuoden 2021 syyskuussa väitöskirja Suomen taistolaisliikkeestä, jonka tarkastajana ja vastaväittäjänä allekirjoittanut sai kunnian toimia. Työn nimi suomeksi kuuluu: ”Kenen joukoissa seisot? Marxistis-leninistinen ilmiö itäblokin ulkopuolisessa maassa”. Väittelijä Barbora Skálová on jo aiemmissa tutkimuksissaan käsitellyt aihetta. Hän on myös opiskellut suomea niin, että kykenee lukemaan kieltä vaivatta ja haastattelemaan entisiä taistolaisia suomeksi.

Skálová esittelee taistolaisliikkeen radikaalivasemmistolaisena ja Neuvostoliiton politiikkaa kritiikittä tarkastelevana ilmiönä, jolla hänen mielestään oli hallitseva asema niin suomalaisissa opiskelija- kuin kulttuuripiireissä 1960- ja 1970-lukujen taitteessa ja vielä vähän sen jälkeenkin. Taistolaisen toiminta sijoittuu ajan sisä- ja ulkopolitiisiin puitteisiin, joita Skálová

monien muiden lailla kutsuu suomettuneiksi.

Skálován mielestä taistolaisliike oli eurooppalaisittain ainutlaatuinen marxilais-leniniläinen ”anti-anti-establishment-liike”. Suomessa radikaali opiskelijaliike alkoi hallitsevan eliitin vastaisena ”anti-establishment-liikkeenä”. Uusvasemmistolainen suuntaus lähti liikkeelle ja oli voimissaan ennen kaikkea USA:ssa, Ranskassa, Länsi-Saksassa ja Italiassa sekä osin myös Pohjoismaissa, joissa se hyökkäsi autoritaarisia rakenteita ja vallitsevaa arvokonservatismia vastaan. Se halusi voimaan Ranskan vallankumouksen vapauden, veljeyden ja tasa-arvon ihanteet sekä suoran demokratian, minkä vuoksi se sanoutui vallitsevista puoluejärjestelmistä. Lännessä radikaalit eivät pitäneet Neuvostoliittoa esikuvanaan, vaan kritisoivat sitä jyrkästi jo ennen Tšekkoslovakian miehitystä.

Uusvasemmistolainen liike rantautui Suomeen jokseenkin alkuperäisessä muodossa. Täällä ei kuitenkaan ollut poliittisesti viisasta arvostella Neuvostoliittoa. Pian uusvasemmistolaiset sitoutuivat vasemmistopuolueisiin, varsinkin kommunisteihin, mikä merkitsi sen muuttamista ”anti-anti-establishment”-liikkeeksi. Huomattava osa entisistä uusvasemmistolaisista opiskelijoista siirtyikin sosiaalidemokraattisten